

«Не читав, але засуджую...»

Проблеми із застосуванням КПК пов'язані з пострадянським мисленням, небажанням опанувати нові технології, а іноді — з елементарними лінощами

№18-19 (1108-1109) 09.05—17.05.2013

Андрій Портнов

Дуже часто нове зустрічають у багнети. Ті, хто звик жити в старій і звичній системі цінностей, важко сприймають нові правила й умови. Тільки час і факти можуть змусити об'єктивно та справедливо подивитися на серйозні зміни та нововведення. Новий Кримінальний процесуальний кодекс не став винятком. І хоча з моменту набрання ним чинності часу минуло не так багато, аби його переваги стали очевидними, факти свідчать, що кримінально-правова система України практично повністю змінилася навіть за ці 5 місяців. Спробуємо відповісти на ключові запитання: кому легше жити в новій системі? як норми КПК вплинули на життя пересічного громадянина? які ще кроки необхідно зробити для продовження реформи кримінальної юстиції, щоб зберегти її основні досягнення?

У СІЗО стає вільніше...

Головним досягненням нового закону став той факт, що громадяни, підозрювані в скоєнні ненасильницьких злочинів, уже не перебувають у слідчих ізоляторах. Підкреслю: їх масово звільнили за кілька місяців. Це сталося дуже швидко. Наша команда саме так це планувала й уявляла. Державна політика в цьому питанні полягає не в тому, щоб звільнити побільше людей із СІЗО, а в новому ставленні до структуризації злочинів та їх суспільної небезпеки. І тут є два підходи. Перший: якщо людина підозрюється в несплаті податків, вона не є небезпечною для громадянина на вулиці й навряд чи вчинить насильство. Другий: до вироку суду людина взагалі не винна, і, хоч би в чому її підозрювали, крім загрози життю та здоров'ю громадян, вона може виконувати свої процесуальні зобов'язання перед слідством і судом без ізолятора. Держава зв'язує таку людину заставою або іншими запобіжними заходами, даючи можливість захищатися від правосуддя на волі.

Отже, хто ж залишився в СІЗО сьогодні? Громадяни України, які не мають вироку суду, які підозрюються в скоєнні тяжких та особливо тяжких насильницьких злочинів, — це основна маса. Небагато громадян, підозрюваних у скоєнні нетяжких та середньої тяжкості злочинів, яким суд давав шанс бути на волі до вироку суду, але вони порушили раніше

обраний запобіжний захід й у зв'язку із цією обставиною взяті під варту. Таких людей небагато. І третя категорія — це ті, хто був на волі до вироку, але нещодавно визнаний винним у скоєнні злочину, діставши покарання у вигляді позбавлення волі. До набрання вироком сили ці люди перебувають у СІЗО. Що це означає? Те, що, коли людина не чинила насильства, правоохоронна та судова системи не знайшли інструментів для її ув'язнення. Саме не знайшли, хоча я переконаний, що дуже часто шукали такі інструменти. І тут важливо підкреслити, що правоохоронна система зробила це не з міркувань гуманізму чи різкої зміни професійної філософії, а саме в силу повної законодавчої заборони та нівелювання таких можливостей.

Тепер це не залежить від чиеїсь волі, бо до такого громадянина суд не зможе застосувати арешт, а прокурор не може його суду запропонувати. Це безальтернативні формулювання КПК.

Крім цього, після спливу кожних двох місяців суди здійснюють контроль обґрунтованості тримання громадянина в місцях попереднього ув'язнення, у результаті із СІЗО поступово виходять громадяни, взяті під варту відповідно до попереднього КПК та старих правил.

Що ми маємо в підсумку? На початку 2012 р. під вартою тримали близько 38 тис. осіб. Торік було здійснено першу частину реформи кримінальної юстиції у вигляді пакета законів про декриміналізацію та гуманізацію злочинів господарського характеру. Ми вилучили з Кримінального кодексу 16 статей, включаючи товарну контрабанду, а в розділі КК